

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Ректор
Національного університету
«Одеська юридична академія»
Олег ГОДОШАК**

« 12 »

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Король Катерини Миколаївни на тему «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія»

2 грудня 2020 р., протокол № 3

Витяг

з протоколу засідання фахового семінару кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія»

№15 від 12 червня 2024 року

Присутні:

Завідувач кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., професор
Завальнюк В. В.;

доцент кафедри, к.ю.н., доцент Федоров В. А. – *науковий керівник*;

професор кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., професор
Мельничук О. С.;

доцент кафедри загальної теорії права та держави, к. і. н., доцент Кормич
А. І.;

доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент
Чувакова Г. М.,

доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент
Кравченко С. П.;

доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент Рязанов
М. Ю.;

доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент
Антошина І. В.;

доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н. Ковбасюк С. В.;

доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент Тіщенко
Ю. В.;

асистент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н. Кобко-
Одарій В. С.;

асистент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н. Дудник Р. М.;

старший лаборант кафедри загальної теорії права та держави, PhD
Іванчук В. Є.

З присутніх 2 доктори юридичних наук, 9 кандидатів юридичних наук та
1 кандидат історичних наук, 1 PhD – фахівці за профілем поданої на розгляд
дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Король К. М. на тему
«Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика», поданого на
здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»
щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій
вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувачки ступеня вищої освіти доктора філософії Король К.
М. на тему «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика»,
поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю
081 «Право».

Доповідачка обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризувала його об'єкт та предмет, виклала науково-практичну значимість роботи, надала відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувачка зазначає, що в умовах зростаючої глобалізації та розмаїття культурних впливів люди стикаються з викликами у визначенні своєї ідентичності та пошуку місця в суспільстві. У процесі міжнаціональної взаємодії питання формування загальноєвропейської правової ідентичності набуває особливого значення.

Проблема поєднання поняття правової ідентичності, що базується на загальноєвропейських цінностях, є на сьогодні однією з гостро обговорюваних, але ще не вирішених. Це складне явище, що охоплює багато факторів впливу: історичний, соціальний, культурний, міжнаціональний. При цьому необхідно враховувати різноманітність правових систем у країнах-членах Європейського Союзу та їхній різний підхід до реалізації правових принципів. Важливим аспектом є здатність різних правових систем співіснувати та співпрацювати в межах загальноєвропейського правового простору, забезпечуючи при цьому збереження ідентичності кожної з них. Для підтримки єдності та загальної ідентичності у багатокультурному середовищі вкрай необхідним стає збереження спільних цінностей, таких як демократія, права людини, свобода, толерантність. Цей процес включає в себе сприяння адаптації до європейських цінностей і стандартів, а також забезпечення рівних можливостей для всіх громадян.

На цей час вчені не змогли досягти консенсусу щодо однозначного визначення та розуміння цього поняття. Відбувається постійний процес модифікації загальноєвропейської правової ідентичності під впливом особистісних, соціальних, культурних, національних або глобальних чинників, що й обумовлює **актуальність** даної теми.

Теоретичним підґрунтям дослідження цього питання стали праці вітчизняних, таких як: Атаманова Н. В., Герасименко О. А., Герчанівська П. Е., Горобець К. В., Дудченко В. В., Жаровська І. М., Завальнюк В. В., Киридон А. М., Колодій А. М., Комаренко В. В., Маринів І. І., Мельничук О. С., Москаль Ю. В., Омарова А. А., Парута О. В., Попадинець Г. О., Правдивець Н. О., Рязанов М. Ю., Трагнюк О. Я., Череватюк В. Б., Яворська Г. М., а також зарубіжних вчених - філософів, соціологів, психологів: М. Вебер, І. Гоффман, Р. Декарт, Е. Дюркгейм, Е. Еріксон, Дж. Г. Мід, З. Фрейд, Г. Зіммель, Ч. Тейлор, П. Берк та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами.

Дисертаційне дослідження виконано в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» у контексті теми: «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 р.р. (державний реєстраційний номер 0122U000266), а також в рамках плану науково-дослідницької роботи кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія» – «Право і держава ХХІ століття: генезис, сучасність, перспективи» на 2021–2025 р.р. і комплексної цільової теми «Правовий вимір цілісності та децентралізації української держави в умовах євроінтеграції».

Мета і завдання дисертаційного дослідження. Відповідно до встановленого об'єкта (правова ідентичність, що характеризується спільними ознаками, нормами та цінностями в правовій системі країн Європи) й предмета дисертаційного дослідження (теоретичні засади визначення та формування і практичні аспекти реалізації загальноєвропейської правової ідентичності) його метою є формування теоретичної характеристики та практики реалізації загальноєвропейської правової ідентичності.

Для досягнення визначеної мети в науковому дослідженні передбачено вирішити такі завдання:

дослідити генезу поняття правової ідентичності з позиції міждисциплінарних засад;

визначити методологію дослідження правової ідентичності;

зробити теоретичний аналіз поняття правової ідентичності та надати визначення;

виявити ознаки та функції правової ідентичності;

сформулювати чинники та концептуальні критерії формування загальноєвропейської правової ідентичності;

дослідити особливості механізму становлення загальноєвропейської правової ідентичності;

визначити правові цінності та важливість міжкультурного діалогу, як основ зміцнення загальноєвропейської правової ідентичності;

довести, що Європейське право є інструментом формування спільної правової ідентичності;

охарактеризувати практику реалізації загальноєвропейської правової ідентичності та її проблематику у сучасних умовах;

проаналізувати становлення європейської правової ідентичності в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення мети й вирішення завдань дослідження було використано комплекс принципів наукового пізнання, методологічних підходів та методів, що дали можливість автору уникнути однозначних і спрощених висновків та рішень, а також представити вивчену проблему в її цілісності.

Автором було використано більшою мірою сукупність наступних методів дослідження, серед них: аналіз та синтез, метод аналогії, контент-аналіз.

Метод аналізу дозволив автору дослідити поняття ідентичності (підрозділ 1.1.), правової ідентичності (підрозділ 1.3.), європейської правової ідентичності

підрозділи 2.1. та 2.2.), шляхом розчленування на складові елементи, що були досліджені окремо (правосвідомість, правова культура, ідентифікація). За допомогою методу синтезу вдалося об'єднати проаналізовані елементи у єдину концепцію, що дозволило створити цілісну картину європейської правової ідентичності, виявити взаємозв'язки між її компонентами та визначити основні фактори, що впливають на її формування (підрозділ 2.2.).

Метод аналогії дозволив порівняти правову ідентичність з іншими формами соціальної ідентичності, такими як національна, культурна, релігійна тощо. Це порівняння дало змогу виявити спільні риси та специфічні особливості правової ідентичності, зрозуміти механізми її формування.

Метод контент-аналізу був використаний для дослідження європейської правової ідентичності через вивчення текстів правових документів, судових рішень, медійних матеріалів, літератури та інших джерел.

У ході дослідження отримано глибше розуміння правової ідентичності в контексті різних часових, культурних і соціальних умов, використовуючи історичний, соціологічний, порівняльний, психологічний, міждисциплінарний та аксіологічний підходи.

За допомогою історичного підходу вдалося дослідити еволюцію подій, що вплинули на формування європейської правової ідентичності, та окремих її елементів. Соціологічний підхід дозволив дослідити, як соціокультурні фактори впливають на сприйняття та застосування права в суспільстві через вивчення культурних цінностей, норм та стереотипів, які вплинули на виникнення поняття європейської правової ідентичності. Психологічний підхід був використаний автором для глибоко аналізу мотивації індивіда та умов, що впливають на сприйняття ним тих чи інших правових норм та вирішення правових питань. Порівняльний підхід у дослідженні дозволив отримати глибше розуміння відмінних та спільних характеристик різних правових систем та культурних контекстів, що вплинули на розвиток концепції європейської правової ідентичності.

Міждисциплінарний підхід у дослідженні правової ідентичності надав можливість більш повного осягнення складних феноменів сучасного правового середовища, поєднуючи соціологію, історію, політичну науку, філософію та психологію для глибшого розуміння правової ідентичності та її ролі в суспільстві.

Аксіологічний підхід спрямував дослідження до більш чіткого визначення та розуміння ціннісних основ європейської правової ідентичності, розкриваючи, як загальноєвропейські цінності впливають на формування правових норм та принципів, що об'єднують країни-члени ЄС (підрозділ 2.3.).

Застосування класичних та некласичних принципів, таких як історизм, поєднання об'єктивного та суб'єктивного, системність, комплексність, поєднання раціонального та нераціонального, а також принципів діалектики, дозволило глибше зрозуміти природу загальноєвропейської правової ідентичності, її еволюцію та вплив на суспільство.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в роботі вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексне дослідження загальноєвропейської правової ідентичності та сформульовано її теоретичну та практичну характеристики. Дисертація містить низку теоретично обґрунтованих і практично значущих положень, у яких конкретизується наукова новизна дослідження, зокрема:

уперше:

запропоновано поняття загальноєвропейської правової ідентичності, яке визначається як усвідомлення особою своєї приналежності до єдиного правового простору Європи та прийняття загальноєвропейських правових стандартів, що визначають її правову поведінку, спираючись на комплексне розуміння та свідоме включення у європейську правову систему;

сформульовано чинники та концептуальні критерії формування загальноєвропейської правової ідентичності, серед яких: наявність спільних

цінностей та принципів, спільна правова спадщина, правова інтеграція, взаємопроникнення культур і традицій, а також політична воля та підтримка тощо;

виявлено особливості механізму становлення загальноєвропейської правової ідентичності, які полягають у існуванні спільних основних складових, які мають історичний, релігійний, культурний та правовий характер, що включають в себе: римські правові традиції (наприклад, використання римського права як основи цивільного права, яке стало базовим для правових систем багатьох європейських країн), католицьке канонічне право, договірна форма права, спільні цінності, цілі та завдання, стандартизація правових норм та процедур;

проаналізовано становлення європейської правової ідентичності в Україні, як українське законодавство та правозастосовна практика адаптуються до загальноєвропейських стандартів і цінностей. Виявлено ключові проблеми та досягнення на шляху інтеграції європейських правових принципів в національну правову систему України;

удосконалено:

розуміння поняття правової ідентичності як багатогранного та комплексного явища на підставах використання міждисциплінарних засад (міждисциплінарного підходу), які були виявлені у різноманітних галузях знань: філософії, психології, соціології, політології тощо;

поняття правової ідентичності, яке визначається як комплексне та багатогранне явище, що характеризується станом свідомого включення індивіда до соціально-правової спільноти, яка володіє юридично значимими характеристиками. Цей стан включає усвідомлення індивідом своєї належності до певної правової системи та прийняття її норм і зобов'язань, що визначають його правову поведінку;

ознаки, компоненти та функції правової ідентичності. Ознаками правової ідентичності є: комплексність, динамічність, унікальність, соціально-правова природа, усвідомлення індивідом своєї належності до певної правової системи, легітимація та правова поведінка. Крім того, правову ідентичність можна розглядати як сукупність трьох компонентів: когнітивного, емоційного та поведінкового. Функції правової ідентичності це: адаптивна, легітимізуюча, захисна, комунікативна та когнітивна;

набули подальшого розвитку:

розробка методології дослідження правової ідентичності. Використано набір класичних та некласичних принципів, методів та підходів, серед яких є принципи поєднання об'єктивного та суб'єктивного, раціонального та нераціонального. Ці принципи надали додаткову можливість виявити комплексність на унікальність не тільки такого явища як правова ідентичність в цілому, але й загальноєвропейської правової ідентичності зокрема;

аналіз правових цінностей та важливості міжкультурного діалогу в контексті формування загальноєвропейської правової ідентичності. Виокремлені наступні правові цінності: справедливість, рівність, демократія, верховенство права, повага до прав людини та культурної різноманітності тощо;

практичні аспекти реалізації загальноєвропейської правової ідентичності, що відображається у більш детальному аналізі проблематики щодо міграції, культурної різниці та кризи довіри до європейських інституцій;

положення про те, що Європейське право є інструментом формування загальноєвропейської правової ідентичності. Європейське право сприяє формуванню загальноєвропейської правової ідентичності через запровадження спільних стандартів і цінностей, що визнаються та приймаються всіма країнами-членами Європейського Союзу, зокрема, принципів демократії, прав людини, верховенства права тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформовані у процесі роботи висновки та положення можуть бути використані у науково-дослідницькій сфері для подальшого дослідження проблем, що стосуються теоретичних та практичних аспектів загальноєвропейської правової ідентичності. У правотворчій діяльності - для гармонізації національного законодавства з правом ЄС, розробки нових законодавчих актів, підвищення правової обізнаності та підтримки міжнародного співробітництва, сприяючи зміцненню загальноєвропейських правових стандартів і цінностей. У правозастосовній діяльності - для забезпечення узгодженості судових рішень з європейськими стандартами, підвищення професійної кваліфікації правників, моніторингу дотримання прав людини, а також для удосконалення процедур правосуддя та зміцнення верховенства права. Теоретичні положення дисертаційної роботи можуть бути імплементовані в освітній процес у рамках викладання навчальних дисциплін «Загальна теорія права і держави», «Порівняльне правознавство», «Методологія юриспруденції», «Європейське право» та при розробці відповідного навчально-методичного забезпечення.

Апробація результатів дослідження. Основні положення результатів дисертаційного дослідження, винесені узагальнення і висновки обговорено на засіданнях кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія» та оприлюднено на наступних конференціях та круглому столі, серед яких: Міжнародна науково-практична конференція “Юриспруденція сьогодні: між апологією і креативністю, присвячена пам’яті професора Ю. М. Оборотова (м. Одеса, 17 вересня 2021 р.); Міжнародна науково-практична конференція “Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття” (м. Одеса, 17 червня 2022 р.); Всеукраїнський круглий стіл онлайн, присвячений 25-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчю Одеської школи права “Розвиток сучасного права та держави в юридичній теорії та практиці” (м. Одеса, 25 листопада 2022 р.).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли своє відображення у 3 статтях, опублікованих в наукових фахових періодичних видання, а також у 3 тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура дисертаційного дослідження складається з анотації (українською та англійською мовами), вступ, трьох розділів які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 199 сторінок, з яких основного тексту 176 сторінок, список використаних джерел 20 сторінок (181 найменування), додатки на 2 сторінках.

По закінченню доповіді Король К. М. присутніми поставлені такі запитання:

Професор кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., проф. Мельничук О. С. запитала:

Яким чином співвідносяться поняття правова ідентичність та правова свідомість у контексті формування правової ідентичності?

Король К. М. відповіла:

Правова ідентичність формується через усвідомлення та прийняття правових норм і зобов'язань, що належать спільноті, в якій вона перебуває і проявляється у поведінці особи, спрямовані на дотримання цих норм. Правова свідомість, у свою чергу, є більш широким та абстрактним поняттям, яке охоплює знання, переконання, цінності та установки, що формуються у процесі правового виховання та освіти. Правова свідомість змінюється під впливом соціальних, політичних, економічних та культурних змін у суспільстві. Зміни в законодавстві, судова практика, міжнародні правові стандарти, політичні реформи та суспільні рухи можуть впливати на колективні уявлення про право та його значення.

В той же час, правова ідентичність також реагує на зовнішні фактори, оскільки особистість може змінювати своє ставлення до правових норм та інтеграцію в правову систему залежно від змін у суспільстві та правовому

середовищі. Наприклад, зміни в законодавстві або значні суспільні події значно впливають на те, як індивід сприймає свою правову приналежність.

Основна різниця між правовою ідентичністю та правовою свідомістю полягає у ступені конкретизації та особистісній залученості. Правова ідентичність акцентується на індивідуальному рівні, відображаючи особистісне прийняття та інтеграцію в правову спільноту, тоді як правова свідомість має більш загальний характер, відображаючи загальне уявлення та ставлення до права взагалі.

Отже, різниця між правовою ідентичністю та правовою свідомістю полягає у тому, що правова ідентичність відображає не лише сприйняття та ідентифікацію з правовими цінностями та нормами, але й індивідуальне чи колективне почуття приналежності до правової системи. Це може включати усвідомлення своєї ролі в цій системі, власного місця в правовому просторі, а також свідомий вибір дотримуватися або не дотримуватися правових норм. Правова свідомість, в свою чергу, не обмежується лише рівнем знань та розумінням правових норм і принципів. Вона також відображає ставлення до права, його важливість у суспільстві та вплив на поведінку.

Отже, правова ідентичність є складовою частиною правової свідомості, яка відображає конкретний рівень індивідуальної правосвідомості та інтеграції в правову систему.

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доц. Чувакова Г. М. запитала:

У роботі ви згадуєте альтернативну правову ідентичність, розкрийте це поняття, чому ви використали його в контексті своєї роботи? Тобто правова ідентичність може бути розглянута і в негативному аспекті?

Король К. М. відповіла:

Концепція альтернативної правової ідентичності характеризується відхиленням від загальноприйнятих правових норм або інтерпретацією їх по-іншому. Особа може мати свої власні переконання щодо справедливості та

правильності правових норм. Така ідентичність може ґрунтуватись на альтернативних цінностях і поглядах, які відрізняються від тих, що пропагуються у правовій системі. Особа з альтернативною правовою ідентичністю може відчувати соціальне відчуження або відсторонення через свої непопулярні чи нестандартні правові погляди.

Існування альтернативної правової ідентичності може бути пов'язане з індивідуальним досвідом особи, впливом культури, етичними або моральними переконаннями, а також критикою до існуючої правової системи.

Коли ми розглядаємо правову ідентичність як усвідомлення та прийняття правових норм та цінностей, які транслуються певною правовою системою, вона може включати в себе як позитивні, так і негативні аспекти. Наприклад, позитивні аспекти виражаються, на нашу думку, у довірі до правової системи, активній участі у правових процесах та дотриманні правил. В той же час, цілком можливим є існування і негативних аспектів, що виявляються у формі несприятливих думок про систему правосуддя, відчуття безпорадності перед корупцією чи нерівністю перед законом. Ці негативні аспекти також можуть впливати на формування правової ідентичності та сприйняття суспільства до правової системи в цілому.

Вважаємо, що в контексті сучасних досліджень, де увага зосереджується на різноманітних виявах правової ідентичності, важливим є включення альтернативних форм самоідентифікації та їх впливу на суспільство. Такий підхід дозволяє зрозуміти більш широкий спектр правових переконань та поведінки громадян, а також відкриває можливість вивчення взаємозв'язку між альтернативними формами правової ідентичності та соціальними динаміками. Цей контекст здатен значно розширити наше розуміння цього поняття та його впливу на суспільство.

**Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н. Рязанов
М. Ю. запитав:**

У вас в темі вказано теорія та практика. Які практичні аспекти реалізації Вашої теми? Також розглянули як формується загальноєвропейська правова ідентичність у країнах-членах Європейського Союзу, а як щодо територій, які не є членами або є кандидатами?

Король К. М. зазначила:

Європейське право відіграє роль каталізатора у формуванні загальноєвропейської правової ідентичності. Концепція європейської інтеграції передбачає створення спільного правового простору, де країни-члени спільно розробляють правові рішення та формують єдину нормативну базу, що сприяє гармонізації законодавства між країнами-членами та зближенню їхніх правових систем. Європейське право впливає на формування загальноєвропейської правової ідентичності шляхом встановлення спільних стандартів і цінностей, що визнаються та приймаються усіма країнами-членами Європейського Союзу, зокрема, принципи демократії, прав людини, правової держави. Діяльність європейських інституцій, таких як Європейський Суд та Європейський суд з прав людини, встановлює однозначні правові прецеденти та забезпечує дотримання прав людини та основних принципів правової держави у всіх країнах-членах. Наголошено на тому, що європейське право є не лише інструментом, а й фундаментом для формування загальноєвропейської правової ідентичності, що є важливим аспектом спільного культурного та правового простору Європи.

У дослідженні проаналізовано практичні аспекти реалізації загальноєвропейської правової ідентичності, що відображається у детальному аналізі проблематики щодо міграції, культурної різниці та кризи довіри до європейських інституцій.

Крім того, визначення правової практики є важливою складовою європейської правової системи, яке напряду впливає на практику реалізації загальноєвропейської правової ідентичності, а рішення Суду Європейського Союзу та політичні рішення на рівні ЄС грають вирішальну роль у цьому процесі. Суд Європейського Союзу є головним органом з розгляду справ з

питань права ЄС. Під його юрисдикцією розгляд суперечок між країнами-членами, європейськими інституціями, приватними особами щодо тлумачення та застосування європейського права. Рішення Суду встановлюють прецеденти та правові стандарти, які мають вагомий вплив на правову практику в країнах-членах. Наприклад, у разі суперечностей у тлумаченні певної директиви, рішення Суду може визначити її справжнє значення та обсяг застосування.

Європейський Союз має свою власну систему права, яка складається з первинного та вторинного законодавства ЄС, а також рішень Суду ЄС та інших європейських інституцій, що встановлюють загальні стандарти та правила для всіх країн-членів щодо багатьох аспектів життя та діяльності. Поза рамками Європейського Союзу існують різні міжнародні правові угоди та організації, які також впливають на правову систему Європи. Наприклад, Європейська конвенція з прав людини, Рада Європи мають свої норми та механізми забезпечення дотримання прав людини та основних свобод. Такий багаторівневий підхід враховує складність правових систем в Європі та наголошує на необхідності координації та співпраці між різними рівнями управління для забезпечення спільних цілей та цінностей ЄС.

Європейська правова система є унікальною через свою багаторівневність, що означає, що національне право країн-членів і право ЄС існують поруч та можуть взаємодіяти. Це створює складну мережу нормативних актів, судових органів та процедур, які впливають на формування правової ідентичності на різних рівнях. Багаторівневий характер європейської правової системи відображає складність та різноманітність правових норм і структур, які існують на різних рівнях управління. Кожна країна-член Європейського Союзу має свою власну національну правову систему, яка складається з законів, конституційних актів, судових рішень та інших правових документів, які застосовуються відповідно до внутрішньодержавних процедур кожної країни.

**Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н.
Антошина І. В.:**

Авторка у своїй роботі використовує поняття європейська правова система. Скажіть будь ласка, на вашу думку, що саме представляє собою європейська правова система? Авторка неодноразово підкреслює вплив римських правових традицій, зокрема римського права, як фактору який впливає на формування загальноєвропейської правової ідентичності. Скажіть будь ласка, тоді до загальноєвропейської правової ідентичності можна віднести правові традиції, які формувались в рамках загального права, які зумовлюють правову культуру, правову поведінку підданих Великобританії?

Король К. М. пояснила:

Європейська правова система являє собою структуровану взаємодію норм, що виробляються у результаті правової діяльності усіх європейських організацій, насамперед Ради Європи. Розглядаючи в даному контексті європейську правову систему як одну із впливових правових систем сучасності, слід розрізняти як похідну від неї правову систему Європейського Союзу, яка «розвивається власним шляхом, відрізняється від правових систем окремих держав, тісно інтегрованих до неї, і поєднує у собі риси, притаманні як міждержавним об'єднанням, так і міжурядовим організаціям. Настільки, наскільки європейське право є категорією більш ширшою, чим право ЄС, настільки правова система ЄС співвідноситься із європейською правовою системою як частина загального.

В Європі спостерігається значна різноманітність правових систем, що походить від різних юридичних традицій, культурних впливів та історичного контексту кожної країни. Формування загальноєвропейської правової ідентичності охоплює різні географічні регіони, оскільки вплив кожної з країн Європи (країн-членів ЄС, країн-кандидатів на вступ до ЄС, країн, що знаходяться на проторах Європи) має важливе значення. До її формування можна віднести вплив правових традицій, які формувались в рамках загального

права, які зумовлюють правову культуру, правову поведінку підданих Великобританії.

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доц.. Ковбасюк С. В.:

Чи можна окреслити просторові та часові межі формування загальноєвропейської правової ідентичності? Як на вашу думку співвідносяться поняття Європейське право та право Європейського союзу?

Король К. М. доповнила:

Формування загальноєвропейської правової ідентичності є складним процесом, який охоплює тривалий період історичного розвитку та різні географічні регіони. Його просторові та часові межі можна окреслити дуже приблизно. У роботі ми окреслюємо початок формування ще з часів римського права і до сучасності. Цей процес охоплює більшість європейських країн, хоча їхні правові системи зберігають певну національну специфіку. Завдяки міграційним процесам основоположні цінності права ЄС розповсюджуються досить широко, але все ж таки у роботі ми звертаємо увагу в першу чергу, на процес формування загальноєвропейської правової ідентичності в рамках Європейського Союзу, та на території Європи, як в п. 3.3. на території України.

Щодо співвідношення понять «Європейське право» та «право Європейського союзу» - це дискусійне питання, досить часто в літературі, енциклопедіях вказується, що європейське право – це система юридичних норм і правил, що діє на території країн – членів ЄС. Єдності поглядів на природу права Євросоюзу у міжнародно-правовій літературі немає. Одні автори вважають, що право ЄС – це сукупність юридичних норм, які створені його інститутами, інші – що право Євросоюзу є міжнародним правом, ще інші – таким, що має комплексний характер, тобто не може бути відокремленим від загального міжнародного права і водночас певна його частина є формою координації, зближення та уніфікації внутрішнього права держав-учасниць. Але вважаємо, що європейське право є ширшим ніж термін «право ЄС» – це норми, які діють на території європейського континенту, що включають в себе норми

міжнародного права, норми національного права, норми наднаціонального права.

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник** – доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент **Федоров Валентин Андрійович**:

Дисертаційне дослідження присвячене аналізу теоретичних та практичних аспектів загальноєвропейської правової ідентичності та її реалізації в сучасному європейському просторі. Проблема поєднання правової ідентичності, заснованої на загальноєвропейських цінностях, залишається однією з найбільш обговорюваних, але ще не вирішених. Загальноєвропейська правова ідентичність постійно зазнає змін під впливом особистих, соціальних, культурних, національних і глобальних факторів. Звернення дисертанта до цієї теми є цілком виправданим.

Мета дисертаційної роботи було визначено відповідно до предмета та об'єкта і полягає у формуванні теоретичної характеристики та практики реалізації загальноєвропейської правової ідентичності.

Для досягнення мети й вирішення завдань дослідження було використано комплекс принципів наукового пізнання, методологічних підходів та методів, що дали можливість автору уникнути однозначних і спрощених висновків та рішень, а також представити вивчену проблему в її цілісності. Автором було використано більшою мірою сукупність наступних методів дослідження, серед них: аналіз та синтез, метод аналогії, контент-аналіз. У ході дослідження отримано глибше розуміння правової ідентичності в контексті різних часових, культурних і соціальних умов, використовуючи історичний, соціологічний, порівняльний, психологічний, міждисциплінарний та аксіологічний підходи. Застосування класичних та некласичних принципів, таких як історизм, поєднання об'єктивного та суб'єктивного, системність, комплексність, поєднання раціонального та нераціонального, а також принципів діалектики,

дозволило глибше зрозуміти природу загальноєвропейської правової ідентичності, її еволюцію та вплив на суспільство.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в роботі вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексне дослідження загальноєвропейської правової ідентичності та сформульовано її теоретичну та практичну характеристики. Дисертація містить низку теоретично обґрунтованих і практично значущих положень, у яких конкретизується наукова новизна дослідження.

Зміст наукового дослідження свідчить, що дисертаційне дослідження Король Катерини Миколаївни виконано на високому науковому рівні, проаналізований значний обсяг теоретичного та практичного матеріалу, робота містить ряд цікавих нових висновків та пропозицій. Дослідження ґрунтується на виваженій самостійній роботі над темою дисертації.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Король Катерини Миколаївни «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика» є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає всім встановленим вимогам, може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю за спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право у разовій спеціалізованій вченій раді, а її автор заслуговує, на основі захисту, присвоєння наукового ступеня доктора філософії.

У обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Завідувач кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., професор Завальнюк В. В.

Робота виконана на високому рівні, робота обґрунтована, поставлені завдання дозволили прийти до якісних висновків. Актуальність теми не викликає жодних сумнівів, з точки зору особливого значення питання формування загальноєвропейської правової ідентичності у процесі міжнаціональної взаємодії.

Підкреслив наукову новизну дисертаційного дослідження, відзначив обґрунтованість та повноту викладених основних наукових положень та

доцільність використання теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій. Серед зауважень, вказав на конкретизацію понять європейського права і права Європейського Союзу у тексті роботи.

Зазначив, що дисертаційне дослідження Король Катерини Миколаївни на тему «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика» може бути рекомендоване до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Професор кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., професор Мельничук О. С.

Відмітила, що наукові положення дисертації висвітлені та обґрунтовані повною мірою, структурні елементи наукової новизни дисертаційного дослідження ґрунтовно та всебічно розкривають теоретичний аспект та практичні аспекти реалізації загальноєвропейської правової ідентичності. Відзначила, що авторка дисертаційного дослідження опрацювала значну кількість джерел. В рамках дискусії відзначила, що співвідношення правової свідомості та правової ідентичності може бути більш широко висвітлено у тексті дисертації, та можливо, навіть, бути включеним у новизну дослідження. Вказала, що дисертаційне дослідження Король К. М. може бути рекомендоване до захисту.

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к. і. н., доцент Кормич А. І.;

Представлена наукова робота містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що свідчить про її важливість для юридичної науки, практики та освітньої діяльності. Вибір теми дисертаційного дослідження є абсолютно виправданим та відповідає запитам сучасного суспільства. Ознайомлення із вашим дослідженням дає підстави зробити загальний висновок про те, що дисертаційна робота виконана відповідно до

стандартів та вимог академічної свободи, поваги до прав інтелектуальної власності.

Кандидат юридичних наук, доцент Кравченко С. П.

Виконане дослідження має достатньо високий теоретичний, методичний та практичний рівень, послідовне та логічне представлення матеріалу, необхідну повноту розкриття виконаних досліджень. Хочу відзначити, що авторка дисертаційного дослідження опрацювала достатню кількість джерел. Під час обговорення продемонструвала вміння узагальнювати, аналізувати, та формулювати власні висновки. Дослідження Король К. М. може бути рекомендовано до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Чувакова Г. М.

Відзначила, треба було б включити антропологічний підход до пункту щодо методологічних аспектів дослідження. Тому що, на наш погляд, він обов'язково має бути використаним у контексті Вашого дослідження. Вказала, що дисертаційне дослідження Король К. М. може бути рекомендоване до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Рязанов М. Ю.:

У цілому дисертація виконана на належному науково-методичному рівні, оформлена відповідно до державних стандартів і вимог Міністерства освіти і науки України. Поставлена у дослідженні мета досягнута, основні завдання успішно вирішені. Серед зауважень, можливо слід було додати до новизни види правової ідентичності, якщо ви досліджуєте їх у роботі. Загалом, дисертація є завершеною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати щодо теоритичного дослідження загальноєвропейської правової ідентичності та практичних аспектів її реалізації.

Кандидат юридичних наук, доцент Ковбасюк С. В.:

Дисертаційне дослідження є безумовно актуальним враховуючи по-перше кризу довіри до державно-правових інститутів, що безпосередньо пов'язана з індивідуальною та колективною правовою ідентифікацією; по-друге євроінтеграційний шлях обраний Україною зумовлює необхідність специфіки правової ідентичності України.

Дисертація містить доволі ґрунтовний аналіз концепту правової ідентичності, європейської правової ідентичності та умов їх формування, однак варто відзначити і ряд недоліків і зауважень.

На мою думку підрозділи 1.1 і 1.2 варто поміняти місцями, тоді можна буде зацентувати увагу на міждисциплінарності концепту правової ідентичності. Аналізуючи різні підходи до концепту ідентичності авторка чомусь відносить дослідження З. Фрейда до філософських. Також на с. 12 з'являється раптова міждисциплінарність. Напевно логічним є виділення філософського, психологічного та соціологічного розуміння ідентичності, а потім на основі міждисциплінарного підходу визначення правової ідентичності.

Серед чинників формування європейської правової ідентичності напевно варто виокремлювати інституційний, про що свідчить подальше звернення дисертантки до дослідження ролі таких інститутів як ЄСПЛ у формуванні європейської правової ідентичності. В роботі ви зазначаєте, що мультикультуралізм є одним з основ побудови європейської правової ідентичності, при цьому далі ви зазначаєте, що мовний бар'єр може негативно впливати на правову ідентичність, як ці твердження корелюються між собою? Варто коротко визначити як на вашу думку співвідносяться Європейське право та права Європейського союзу. Також загальною проблемою розділу 3 є те що дисертантка фактично розглядає сучасний етап розвитку загальноєвропейської правової ідентичності, а не її реалізацію.

Вказані зауваження є дискусійними, тому вважаю, що робота може рекомендуватися до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Антошина І. В.: дисертаційне дослідження є актуальною, структурованою працею, в роботі використана широка методологічна база, що дозволили авторці широко підійти до поставлених завдань. Робота пронизана позитивними моментами, але і як будь яке дисертаційне дослідження, дана робота має певні зауваження: доцільним у роботі було б використати цивілізаційний підхід, тому що ідентифікація будь яких народів пов'язана з його приналежністю до певної цивілізації і саме цивілізаційна характеристика є базисом формування, як ідентичності взагалі так і правової ідентичності. Авторці необхідно конкретизувати поняття європейська правова система (чи є саме таке поняття, може доцільним було б використання поняття правова система європейських держав або правова система Європейського Союзу, як інтегративна правова система). Вказані зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи.

Кандидат юридичних наук, доцент Дуднік Р. М.

Представлена наукова робота містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що свідчить про її важливість для юридичної науки, практики та освітньої діяльності. Вибір теми дисертаційного дослідження є абсолютно виправданим та відповідає запитам сучасного суспільства. Заслужує уваги коректність визначення мети, об'єкта та предмета дослідження. Разом з тим, робота не позбавлена деяких зауважень формального характеру, а саме: 1. Вважаємо за доцільне звернути увагу та проаналізувати Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» 2. В частині, присвяченій науковій новизні одержаних результатів, доцільним є перенести положення про "Виявлено ключові проблеми та досягнення на шляху інтеграції європейських правових принципів в національну правову систему України» в частину, присвячену положенням, що набули подальшого розвитку, оскільки така наукова позиція не містить ознак наукової новизни; Усі зауваження носять рекомендаційний характер та не знижують загальної позитивної оцінки

дослідження. Дисертація носить завершений характер та автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081» Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Тіщенко Ю. В.

Науковий рівень дисертаційного дослідження високий, заявлена тема розкрита повністю. Висновки у дисертації чіткі й обґрунтовані й відображають результати дослідницького пошуку дисертантки. Дисертаційне дослідження Король К. М. на тему «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика» може бути рекомендоване до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Кобко-Одарій В. С.

Серед зауважень зазначила, що треба звернути увагу на сталість правової ідентичності, оскільки ьдентичність – це поняття стале, бо воно засновується на таких категоріях як правовий менталітет, правова традиція, правові цінності, правові звича. Автор вказує що поняття ідентичності та ідентифікації є динамічними і процесуальними, але вказує спочатку, що ці поняття різні. Також зауважила, що у правової ідентичності немає рівнів, його неможна оцінити. Вказані зауваження є дискусійними, тому вважаю, що робота може рекомендуватися до захисту.

Старший лаборант кафедри загальної теорії права та держави, PhD Іванчук В. Є.

Дисертація Король К. М. відповідає сучасним вимогам до таких робіт. Це оригінальна самостійна праця, в якій отримані нові науковообґрунтовані результати та може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію Король К. М. «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика» можна рекомендувати до захисту.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
дисертації Король Катерини Миколаївни на тему
«Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувачка зазначає, що в умовах зростаючої глобалізації та розмаїття культурних впливів люди стикаються з викликами у визначенні своєї ідентичності та пошуку місця в суспільстві. У процесі міжнаціональної взаємодії питання формування загальноєвропейської правової ідентичності набуває особливого значення.

Проблема поєднання поняття правової ідентичності, що базується на загальноєвропейських цінностях, є на сьогодні однією з гостро обговорюваних, але ще не вирішених. Це складне явище, що охоплює багато факторів впливу: історичний, соціальний, культурний, міжнаціональний. При цьому необхідно враховувати різноманітність правових систем у країнах-членах Європейського Союзу та їхній різний підхід до реалізації правових принципів. Важливим аспектом є здатність різних правових систем співіснувати та співпрацювати в межах загальноєвропейського правового простору, забезпечуючи при цьому збереження ідентичності кожної з них. Для підтримки єдності та загальної ідентичності у багатокультурному середовищі вкрай необхідним стає збереження спільних цінностей, таких як демократія, права людини, свобода, толерантність. Цей процес включає в себе сприяння адаптації до європейських цінностей і стандартів, а також забезпечення рівних можливостей для всіх громадян.

На цей час вчені не змогли досягти консенсусу щодо однозначного визначення та розуміння цього поняття. Відбувається постійний процес модифікації загальноєвропейської правової ідентичності під впливом особистісних, соціальних, культурних, національних або глобальних чинників, що й обумовлює **актуальність** даної теми.

Теоретичним підґрунтям дослідження цього питання стали праці вітчизняних, таких як: Атаманова Н. В., Герасименко О. А., Герчанівська П. Е., Горобець К. В., Дудченко В. В., Жаровська І. М., Завальнюк В. В., Киридон А. М., Колодій А. М., Комаренко В. В., Маринів І. І., Мельничук О. С., Москаль Ю. В., Омарова А. А., Парута О. В., Попадинець Г. О., Правдивець Н. О., Рязанов М. Ю., Трагнюк О. Я., Череватюк В. Б., Яворська Г. М., а також зарубіжних вчених - філософів, соціологів, психологів: М. Вебер, І. Гоффман, Р. Декарт, Е. Дюркгейм, Е. Еріксон, Дж. Г. Мід, З. Фрейд, Г. Зіммель, Ч. Тейлор, П. Берк та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» у контексті теми: «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 р.р. (державний реєстраційний номер 0122U000266), а також в рамках плану науково-дослідницької роботи кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія» – «Право і держава ХХІ століття: генезис, сучасність, перспективи» на 2021–2025 р.р. і комплексної цільової теми «Правовий вимір цілісності та децентралізації української держави в умовах євроінтеграції».

Мета і завдання дослідження. Відповідно до встановленого об'єкта (правова ідентичність, що характеризується спільними ознаками, нормами та цінностями в правовій системі країн Європи) й предмета дисертаційного дослідження (теоретичні засади визначення та формування і практичні аспекти реалізації загальноєвропейської правової ідентичності) його **метою** є

формування теоретичної характеристики та практики реалізації загальноєвропейської правової ідентичності.

Для досягнення зазначеної мети вирішувалися такі завдання:

дослідити генезу поняття правової ідентичності з позиції міждисциплінарних засад;

визначити методологію дослідження правової ідентичності;

зробити теоретичний аналіз поняття правової ідентичності та надати визначення;

виявити ознаки та функції правової ідентичності;

сформулювати чинники та концептуальні критерії формування загальноєвропейської правової ідентичності;

дослідити особливості механізму становлення загальноєвропейської правової ідентичності;

визначити правові цінності та важливість міжкультурного діалогу, як основ зміцнення загальноєвропейської правової ідентичності;

довести, що Європейське право є інструментом формування спільної правової ідентичності;

охарактеризувати практику реалізації загальноєвропейської правової ідентичності та її проблематику у сучасних умовах;

проаналізувати становлення європейської правової ідентичності в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення мети й вирішення завдань дослідження було використано комплекс принципів наукового пізнання, методологічних підходів та методів, що дали можливість автору уникнути однозначних і спрощених висновків та рішень, а також представити вивчену проблему в її цілісності.

Автором було використано більшою мірою сукупність наступних методів дослідження, серед них: аналіз та синтез, метод аналогії, контент-аналіз.

Метод аналізу дозволив автору дослідити поняття ідентичності (підрозділ 1.1.), правової ідентичності (підрозділ 1.3.), європейської правової ідентичності підрозділи 2.1. та 2.2.), шляхом розчленування на складові елементи, що були досліджені окремо (правосвідомість, правова культура, ідентифікація). За допомогою методу синтезу вдалося об'єднати проаналізовані елементи у єдину концепцію, що дозволило створити цілісну картину європейської правової ідентичності, виявити взаємозв'язки між її компонентами та визначити основні фактори, що впливають на її формування (підрозділ 2.2.).

Метод аналогії дозволив порівняти правову ідентичність з іншими формами соціальної ідентичності, такими як національна, культурна, релігійна тощо. Це порівняння дало змогу виявити спільні риси та специфічні особливості правової ідентичності, зрозуміти механізми її формування.

Метод контент-аналізу був використаний для дослідження європейської правової ідентичності через вивчення текстів правових документів, судових рішень, медійних матеріалів, літератури та інших джерел.

У ході дослідження отримано глибше розуміння правової ідентичності в контексті різних часових, культурних і соціальних умов, використовуючи історичний, соціологічний, порівняльний, психологічний, міждисциплінарний та аксіологічний підходи.

За допомогою історичного підходу вдалося дослідити еволюцію подій, що вплинули на формування європейської правової ідентичності, та окремих її елементів. Соціологічний підхід дозволив дослідити, як соціокультурні фактори впливають на сприйняття та застосування права в суспільстві через вивчення культурних цінностей, норм та стереотипів, які вплинули на виникнення поняття європейської правової ідентичності. Психологічний підхід був використаний автором для глибоко аналізу мотивації індивіда та умов, що впливають на сприйняття ним тих чи інших правових норм та вирішення

правових питань. Порівняльний підхід у дослідженні дозволив отримати глибше розуміння відмінних та спільних характеристик різних правових систем та культурних контекстів, що вплинули на розвиток концепції європейської правової ідентичності.

Міждисциплінарний підхід у дослідженні правової ідентичності надав можливість більш повного осягнення складних феноменів сучасного правового середовища, поєднуючи соціологію, історію, політичну науку, філософію та психологію для глибшого розуміння правової ідентичності та її ролі в суспільстві.

Аксіологічний підхід спрямував дослідження до більш чіткого визначення та розуміння ціннісних основ європейської правової ідентичності, розкриваючи, як загальноєвропейські цінності впливають на формування правових норм та принципів, що об'єднують країни-члени ЄС (підрозділ 2.3.).

Застосування класичних та некласичних принципів, таких як історизм, поєднання об'єктивного та суб'єктивного, системність, комплексність, поєднання раціонального та нераціонального, а також принципів діалектики, дозволило глибше зрозуміти природу загальноєвропейської правової ідентичності, її еволюцію та вплив на суспільство.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в роботі вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексне дослідження загальноєвропейської правової ідентичності та сформульовано її теоретичну та практичну характеристики. Дисертація містить низку теоретично обґрунтованих і практично значущих положень, у яких конкретизується наукова новизна дослідження, зокрема:

уперше:

запропоновано поняття загальноєвропейської правової ідентичності, яке визначається як усвідомлення особою своєї приналежності до єдиного правового простору Європи та прийняття загальноєвропейських правових

стандартів, що визначають її правову поведінку, спираючись на комплексне розуміння та свідоме включення у європейську правову систему;

сформульовано чинники та концептуальні критерії формування загальноєвропейської правової ідентичності, серед яких: наявність спільних цінностей та принципів, спільна правова спадщина, правова інтеграція, взаємопроникнення культур і традицій, а також політична воля та підтримка тощо;

виявлено особливості механізму становлення загальноєвропейської правової ідентичності, які полягають у існуванні спільних основних складових, які мають історичний, релігійний, культурний та правовий характер, що включають в себе: римські правові традиції (наприклад, використання римського права як основи цивільного права, яке стало базовим для правових систем багатьох європейських країн), католицьке канонічне право, договірна форма права, спільні цінності, цілі та завдання, стандартизація правових норм та процедур;

проаналізовано становлення європейської правової ідентичності в Україні, як українське законодавство та правозастосовна практика адаптуються до загальноєвропейських стандартів і цінностей. Виявлено ключові проблеми та досягнення на шляху інтеграції європейських правових принципів в національну правову систему України;

удосконалено:

розуміння поняття правової ідентичності як багатогранного та комплексного явища на підставах використання міждисциплінарних засад (міждисциплінарного підходу), які були виявлені у різноманітних галузях знань: філософії, психології, соціології, політології тощо;

поняття правової ідентичності, яке визначається як комплексне та багатогранне явище, що характеризується станом свідомого включення індивіда до соціально-правової спільноти, яка володіє юридично значимими

характеристиками. Цей стан включає усвідомлення індивідом своєї належності до певної правової системи та прийняття її норм і зобов'язань, що визначають його правову поведінку;

ознаки, компоненти та функції правової ідентичності. Ознаками правової ідентичності є: комплексність, динамічність, унікальність, соціально-правова природа, усвідомлення індивідом своєї належності до певної правової системи, легітимація та правова поведінка. Крім того, правову ідентичність можна розглядати як сукупність трьох компонентів: когнітивного, емоційного та поведінкового. Функції правової ідентичності це: адаптивна, легітимізує, захисна, комунікативна та когнітивна;

набули подальшого розвитку:

розробка методології дослідження правової ідентичності. Використано набір класичних та неklasичних принципів, методів та підходів, серед яких є принципи поєднання об'єктивного та суб'єктивного, раціонального та нераціонального. Ці принципи надали додаткову можливість виявити комплексність та унікальність не тільки такого явища як правова ідентичність в цілому, але й загальноєвропейської правової ідентичності зокрема;

аналіз правових цінностей та важливості міжкультурного діалогу в контексті формування загальноєвропейської правової ідентичності. Виокремлені наступні правові цінності: справедливість, рівність, демократія, верховенство права, повага до прав людини та культурної різноманітності тощо;

практичні аспекти реалізації загальноєвропейської правової ідентичності, що відображається у більш детальному аналізі проблематики щодо міграції, культурної різниці та кризи довіри до європейських інституцій;

положення про те, що Європейське право є інструментом формування загальноєвропейської правової ідентичності. Європейське право сприяє формуванню загальноєвропейської правової ідентичності через запровадження

спільних стандартів і цінностей, що визнаються та приймаються всіма країнами-членами Європейського Союзу, зокрема, принципів демократії, прав людини, верховенства права тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформовані у процесі роботи висновки та положення можуть бути використані у *науково-дослідницькій сфері* для подальшого дослідження проблем, що стосуються теоретичних та практичних аспектів загальноєвропейської правової ідентичності. У *правотворчій діяльності* - для гармонізації національного законодавства з правом ЄС, розробки нових законодавчих актів, підвищення правової обізнаності та підтримки міжнародного співробітництва, сприяючи зміцненню загальноєвропейських правових стандартів і цінностей. У *правозастосовній діяльності* - для забезпечення узгодженості судових рішень з європейськими стандартами, підвищення професійної кваліфікації правників, моніторингу дотримання прав людини, а також для удосконалення процедур правосуддя та зміцнення верховенства права. Теоретичні положення дисертаційної роботи можуть бути *імплементовані в освітній процес* у рамках викладання навчальних дисциплін «Загальна теорія права і держави», «Порівняльне правознавство», «Методологія юриспруденції», «Європейське право» та при розробці відповідного навчально-методичного забезпечення.

Апробація результатів дисертації. Основні положення результатів дисертаційного дослідження, винесені узагальнення і висновки обговорено на засіданнях кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія» та оприлюднено на наступних конференціях та круглому столі, серед яких: Міжнародна науково-практична конференція “Юриспруденція сьогодні: між апологією і креативністю, присвячена пам’яті професора Ю. М. Оборотова (м. Одеса, 17 вересня 2021 р.); Міжнародна науково-практична конференція “Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття” (м. Одеса, 17 червня 2022 р.); Всеукраїнський круглий стіл онлайн, присвячений 25-річчю Національного

університету «Одеська юридична академія» та 175-річчю Одеської школи права “Розвиток сучасного права та держави в юридичній теорії та практиці” (м. Одеса, 25 листопада 2022 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертації знайшли своє відображення в 3 статтях, опублікованих у наукових фахових періодичних виданнях з юридичних наук, а також у 3 тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Публікації, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Король К. М. Правова ідентичність та її вплив на формування сучасної європейської держави. *Науковий журнал «Південноукраїнський правничий часопис»*. 2023. № 3. С. 14–17.
2. Король К. М. Сутність та зміст правової ідентичності. *Науково-практичний фаховий журнал «Юридичний вісник»*. 2023. № 6. С. 216–221.
3. Король К. М. Чинники формування загальноєвропейської правової ідентичності в контексті європейського правового простору. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2024. №2. С. 707–709.

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати:

4. Король К. М. Правова культура та формування правової ідентичності. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття* : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф., (м. Одеса, 17 черв. 2022 р.). Одеса, 2022. С. 126–128.
5. Король К. М. Загальні положення правової ідентичності. *Юриспруденція сьогодні: між апологією і креативністю. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Одеса, 17 верес. 2021 р.). Одеса, 2021. С. 192–195.
6. Король К. М. Механізм формування правової ідентичності. *Розвиток сучасного права та держави в юридичній теорії та практиці* : матеріали всеукр. круглого столу онлайн присвяч. 25-річчю Нац. Ун-ту «Од. юрид. акад.» та 175-річчю Од. шк. права, (м. Одеса, 25 листоп. 2022 р.). Одеса, 2022. С. 122–124.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, в тому числі судової практики та зарубіжного досвіду.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Король Катерини Миколаївни на тему «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р., № 283), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи

про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та **рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 12 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Король К. М. до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Король Катерини Миколаївни на тему «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика» представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Волянчук Тетяни Анатоліївни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Король Катерини Миколаївни на тему «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації

Король Катерини Миколаївни на тему «Загальноєвропейська правова ідентичність: теорія та практика», зокрема:

1. Голова ради — МЕЛЬНИЧУК Ольга Степанівна – д.ю.н., професор кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

2. ЦУРКАН-САЙФУЛІНА Юлія Василівна – д.ю.н., професор, завідувач кафедри теоретичної юриспруденції та прав людини Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія».

3. РЯЗАНОВ Михайло Юрійович - к.ю.н., доцент кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія».

Офіційні опоненти:

3. МАТВЄЄВА Лілія Георгіївна - д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ.

4. МІМА Ірина Володимирівна - к.ю.н., доцент, доцент кафедри права Навчально-наукового юридичного інституту Державного університету економіки і технологій.

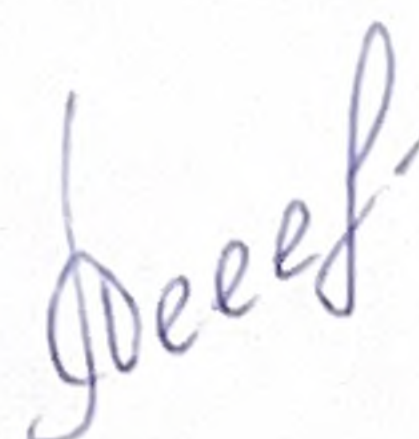
Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 13; проти – немає; утримались – немає.

**Головуючий на засіданні,
д.ю.н., професор,
завідувач кафедри загальної
теорії права та держави
Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Володимир ЗАВАЛЬНЮК

**Секретар на засіданні,
лаборант кафедри загальної
теорії права та держави
Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Анна ОНОШКО